

Teatrul Mic

EMIGRANTUL DIN BRISBANE

de Georges Schéhadé

În necunoscuta sa „Une histoire vivante de la littérature d'aujourd'hui“, Pierre de Boisdeffre înscrie numele lui Georges Schéhadé la capitolul „Antiteatrul poetic“, alături de Henri Pichette și Michel de Ghelderode. „Sans doute George Schéhadé ne conduit-il pas ses intrigues d'une main suffisamment ferme. Mais le théâtre poétique n'a pas, en France, tant de défenseurs, pour que nous puissions négliger l'effort de cet oriental conquis à notre langue, et les trouvailles de cette poésie mélancolique et tendre, grave (et même déchirante) sans être jamais lourde, ni même forcée“.

Pentru Gaëtan Picon, Georges Schéhadé este, în „Panorama de la nouvelle littérature française“: „un poète que je crois habité d'un vrai génie poétique...“

Schéhadé însuși, într-un interviu acordat lui Petru Popescu și publicat în „România literară“, declară că „formula perfectă a teatrului este“, după el, „aceea a unui teatru poetic“, precizând: „Shakespeare, Heinrich von Kleist au scris teatru poetic. În genere, când cineva spune «teatru poetic», lumea are tendința să creadă că e vorba de un teatru sentimental, eventual chiar lacrimogen. Eu înțeleg prin teatru poetic un teatru de forță, chiar dacă ar exista între poezie și forță o aparentă contradicție. Poate că termenul cel mai potrivit nu e «teatru poetic», ci «teatru-poezie». Oricum, acest gen mi se pare singurul care poate rezista în viitor, din toate formele și doctrinele care se exprimă în lume în clipa de față“.

Solicitat să explice „cum se poate realiza un asemenea teatru“, Schéhadé răspunde tot „poetic“, adică destul de ingenuu: „ameste-

cind foarte delicat poezia și forța, acțiunea“. Pentru ca, apoi, să adauge realist: „N-aș putea da o rețetă mai detaliată, pentru că eu însumi scriu din instinct“.

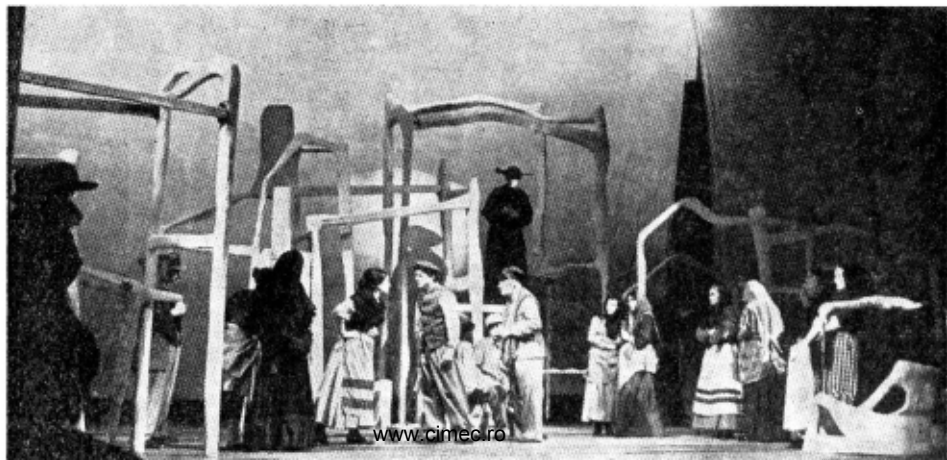
În sfârșit, încere să-mi închipui ce sentimente trebuie să trezească în Franța supra-saturată de estetism și absurd poezia și teatrul acestui oriental colorat, despre care Jules Supervielle crede că poartă cu el, și în el, toate cele o mie și una de nopți.

Dar *Emigrantul din Brisbane* nu e o mare piesă de teatru. Fără finalul revelator și existențialist, ar fi o prea lungă și banală poveste țărănească, moralizatoare, în sensul: ce nenorocire aduce banul, ochiul dracului. Chiar și cu acel final, revelator, și, cum ziceam, existențialist, piesa, cu toată poezia ei, altfel autentică și fantastică, se află mult sub nivelul unei literaturi ca aceea pe care o scrie azi, Ia noi, Fănuș Neagu, de pildă, care și el îmbină cu atita originalitate poezia cu forța.

Totuși, finalul, repet, e de literatură superioară și răsfringe asupra întregii povești o lumină nouă, aș zice purificatoare, care o salvează de banalitate, dar nu și de lungimi.

Un emigrant sicilian se întoarce, pentru câteva ore, după douăzeci de ani, în satul uitat al copilăriei și moare înainte de a-și revedea fiul căruia urma să-i lase o mare sumă de bani. Întâmplarea declanșează o stare de agitație, în întregul sat, curios să descopere pe fericitul moștenitor. Cum, după nume, aceasta nu se poate, neexistând nici o familie cu numele emigrantului, țărani, ațiați de isпита banilor, încep să-și interogheze soțiile spre a afla care din copiii lor este fiul nelegitim al emigrantului și, astfel, beneficiarul averii. Demnitatea, onoarea se înfruntă, deci, cu lăcomia și, într-un caz, aceasta din urmă învinge: un țaran ține cu tot dinadinsul să-și convingă nevasta să declare că a greșit și astfel să încaseze banii. Dar femeia nu poate accepta dezonora, nici cu acest preț, și sfârșește prin a fi ucisă în bătaie. Pentru ca țaranul să declare că a ucis-o tocmai din indignare, pentru faptul că l-a înșelat. În admirația întregului sat, care îl absolvă de crimă, înobilindu-i drama cu

Scenă din spectacol

area sacrificiului pe altarul onoarei, țărănul se îndreaptă singur spre închisoare, convins fiind că nici un judecător nu-l va putea condamna, și jucând cu viclenie durerea.

Aceasta ar fi povestea.

Revelația finală o constituie faptul că birjarul, un original pasionat de estetică, ține ca grăbiții săi clienți, care, între două trenuri, doresc să-și revadă vechile locuri de obârșie, să fie fericiți și să creadă că într-adevăr satul lor e un mic paradis și îi duce, de fiecare dată în altă parte, nu la Carlito, ci la Belvento, nu la Belvento, ci la Belredi.

Așadar, emigrantul nu era din acel sat, nu avea acolo nici un fiu și deci toată povestea apare guvernată de absurd, iar datele ei capătă valoare de simbol, încît Gaetan Picon o rezumă astfel: „atîta vreme cît eroii preferă iluzia unei vieți fără ambiguitate realității unei existențe fără dragoste, atîta vreme și originea paradisiacă, cea fără de păcat, nu s-a pierdut în negurile uitării. Dar *Răul* pătrunde și aici, căci, iată Barbi o ucide pe Maria, și, împreună cu *Răul*, *Minciuna*, căci singurul care cedează ispitei aurlui, tocmai el trece în ochii unora drept cel mai sfînt bărbat din sat. *Răul* este ispita aurlui, dar tragicul — tragicul din adîncuri — constă în însăși scurgerea vremii care face ca nimeni să nu poată spune, după numai douăzeci de ani, dacă o dragoste a fost sau nu trăită de-a adevăratelea”.

În oboseala produsă de excesul de estetism, de sinteză și de reducere la absurd, o astfel de poveste cu țărani bolovănoși vorbind colorat, trăind atît de departe de binefacerile civilizației, și deveniți victima tragică a unei ispite care în marile metropole nu mai duce de mult la drame, consumîndu-se obișnuit chiar, o astfel de poveste zic, a înmiresmat aerul prea condiționat, produs de o literatură de seră și, firește, a făcut un succes de originalitate, care, cum zicea Pierre de Bois-deffre, nu poate fi deloc neglijat.

Noi nu sîntem, totuși, atît de departe de literatura lui Robreanu cu țărani, în București continuă să apară cărți ca „Îngerul a strigat”, pline de poezie și fantastic, sau ca „Iarna bărbaților”, tot cu țărani proiectați într-o viziune fantastică, și care nu sînt — revin asupra obsesiei mele — cu nimic mai prejos decît literatura acestui libanez de expresie franceză. Așa se face, poate, că noi nu mai putem fi atît de entuziasmați, găsindu-l pe Schéhadé mai aproape de Sandu Aldea, fără a-i diminua, evident, virtuțile, nici lui, nici lui Sandu Aldea.

Fidel textului mai mult decît o cerea economia spectacolului, regizorul Valeriu Moisescu a accentuat, în derularea cuminte a coloratei povești, ideea de vis fantastic, iar acolo unde acesta devenea realitate scenică, a găsit în decorul lui Liviu Ciulei un argument de o poezie tulburătoare.

De altfel, va trebui să spun că, deși în general jucat bine, cu toate lungimile sale, obositoare de la o vreme, spectacolul nu m-a reținut îndeosebi decît prin decorurile lui Liviu Ciulei și interpretarea lui N. Neamțu-Ottonel.

Construit dintr-un arabesc ciudat, de oase albe parcă, sugerînd admirabil poezia de calcar a unei Sicilii sărace și bîntuite de eresuri, decorul lui Liviu Ciulei îmbracă acțiunea în haina poetică pe care și-o dorea și Schéhadé, astfel încît elementele ei se reduc pe nesimțite la sinteza încercată de Gaetan Picon. Dar respectînd, cum ziceam, prea fidel, ambiția scriitorului libanez, în ceea ce are oriental scrisul său, regizorul lasă visului un spațiu mult prea mare de desfășurare, pentru a nu-și pierde din farmec și straniu și pentru a nu deveni obositor.

Nu mai vorbesc de interpreta-balerină a stărilor de vis, care nu are nici grația, nici candoarea presupuse de rolul său dificil.

Îmbinarea dintre forță — țărani bolovănoși cu viața lor dură și aspră — și vis, dansul în arabescul decorului — e în defavoarea celui din urmă. Pentru că rolurile țărănilor sînt bine realizate, în special de Ion Cosma și apoi de Sandu Sticlaru și Vasile Nițulescu, în timp ce visul e jucat stîngaci și nepoetic, într-un decor superb.

Autentică și Olga Tudorache, după cum excelenți mi s-au părut Florin Vasiliu (Birjarul) și Jean Lorin Florescu (Al doilea emigrant).

O mare lecție dă N. Neamțu-Ottonel, jucînd, la o vîrstă incredibilă, un rol principal, cu o artă a coloraturii pitorești, pentru care îl aplaud cu umilință.

În sfîrșit, va trebui să vorbesc despre excelența traducere, prima în limba noastră, din opera lui Schéhadé, realizată de Sonia Filip, căreia i se datoresc atîtea altele, de aceeași calitate.

Dinu Săraru

Teatrul „Ion Creangă” EMINESCU ȘI VERONICA de Eugenia Busuioceanu

Într-un generos și subtil avertisment adresat confrăților, un scriitor afirmă, pe temeiul experienței sale de romancier și biograf, că o biografie romantață, în măsura în care poate fi evaluată aritmetic, este de trei ori mai complicată decît un roman, deoarece ea reunește, obligatoriu, scrierea artistică a romanului, respectarea riguroasă a adevărului și eleganța subtilă a discreției.